

1

Vol. 10
spring 2025

Research Paper

Received:
31 May 2024
Revised:
24 June 2024
Accepted:
11 August 2024
Published:
05 April 2025
P.P: 11-34

ISSN: 2783-1914
E-ISSN: 2783-1450

State Studies of Contemporary Iran

Arbaeen Discursive Diplomacy;The Roadmap For The Globalization Of Hosseini's Culture With Emphasis On The Statements Of The Supreme Leader

Mohammad Ali Sadegh Zadeh¹

Abstract

The purpose of the current research is to investigate the statements of the Supreme Leader regarding the importance of Hosseini's Arbaeen procession as one of the sources of soft power the basis of the interaction of politics, culture and communication in the field of discursive diplomacy. For this purpose, His Holiness's statements in the subject sheet " Arbain Hosseini's Epic" from 1352 to 1403 (1973-2024)as the main existing sources with thematic analysis method in the framework of the poem approach was investigated. This article is in response to the main question that " What effect does discursive diplomacy with emphasis on the statements of the Supreme Leader have on the roadmap for the globalization of Hosseini's culture?" This assumption was tested that in the thought of His Holiness, discourse of Hosseini's Arbaeen, as a moving text and a fluid flow of Shia political culture throughout the history of Islam, have played an important role in expanding knowledge of Imam Hussain (AS), identifying the boundary between right and wrong, inspiring and developing religious connections among the Islamic Ummah and other nations of the world who understand the concepts of freedom, justice, honor, exaltation and high human values. Based on the findings of this research, the six main and comprehensive themes that were obtained from the theme analysis of the Supreme Leader of the Revolution's statements are: Awakening diplomacy, Unity diplomacy, movement diplomacy, cultural diplomacy, media diplomacy and public diplomacy, each of which Identity, symbolic, meaning-making, comprehensive and differentiating structures are the capacity of the huge Arbaeen conference in the field of the globalization of Hosseini's culture. As a result, Hosseini's Arbaeen shows active diplomacy in explaining authentic Islam and the goals of Hosseini's movement, which makes humanity the speaker of his own messages.

Keywords: ritual communication, Supreme Leader's statements, discursive diplomacy, Arbaeen procession, Hosseini's culture.

PhD in Political Science and Lecturer at the University of Tehran, Iran. tm.sadeghzadeh@yahoo.com

Cite this Paper: Sadegh zadeh, M.A (2025). Arbaeen Discursive Diplomacy;The Roadmap For The Globalization Of Hosseini's Culture With Emphasis On The Statements Of The Supreme Leader. *State Studies of Contemporary Iran*, 1(10), 11–42.

Publisher: Imam Hussein University

© Authors

This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0) .

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دیپلماسی گفتمانی اربعین؛

نقشه راه جهانی‌شدن فرهنگ حسینی با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری

محمد علی صادق زاده^۱

۱

دوره دهم
بهار ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۱۶

صص: ۳۴-۱۱

شابا چاپی: ۲۷۸۳-۱۹۱۴

الکترونیکی: ۲۷۸۳-۱۴۵۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی بیانات مقام معظم رهبری در اهمیت راه‌پیمایی اربعین حسینی به‌عنوان یکی از منابع قدرت نرم بر پایه تعامل سیاست، فرهنگ و ارتباطات در حوزه دیپلماسی گفتمانی است. بدین منظور، بیانات معظم‌له در فیش موضوعی "حماسه اربعین حسینی" از سال ۱۳۵۲ تا ۱۴۰۳ به‌عنوان اصلی‌ترین منابع موجود با روش تحلیل مضمون در چهارچوب رویکرد منظومه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. این مقاله در پاسخ به سؤال اصلی که «دیپلماسی گفتمانی اربعین با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری چه تأثیری در نقشه راه جهانی‌شدن فرهنگ حسینی دارد؟» این پیش‌فرض مورد آزمون قرار گرفت که در اندیشه معظم‌له، گفتمان اربعین حسینی به‌مثابه متنی متحرک و جریانی سیال از فرهنگ سیاسی شیعه در طول تاریخ اسلام، نقش مهمی در گسترش معرفت به امام حسین(ع)، مشخص کردن مرز بین حق و باطل، الهام‌بخشی و توسعه ارتباطات آیینی در میان امت اسلامی و سایر ملت‌های جهان که مفاهیم آزادی، عدالت، عزت، اعتلاء و ارزش‌های والای انسانی را می‌فهمند، ایفا نموده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش شش مضمون اصلی و فراگیری که از تحلیل مضمون بیانات رهبر معظم انقلاب به دست آمد عبارت‌اند از: دیپلماسی بیداری، دیپلماسی وحدت، دیپلماسی نهضتی، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی عمومی که هریک برابندی از سازه‌های هویتی، نمادین، معنا‌ساز، فراگیر و تمایزبخش ظرفیت همایش عظیم اربعین در عرصه جهانی‌شدن فرهنگ حسینی است. در نتیجه، اربعین حسینی بیانگر دیپلماسی فعال در تبیین اسلام اصیل و اهداف نهضت حسینی است که بشریت را مخاطب پیام خود قرار داده است.

کلیدواژه‌ها: ارتباطات آیینی، بیانات مقام معظم رهبری، دیپلماسی گفتمانی، راه پیمایی اربعین، فرهنگ حسینی.

۱. نویسنده مسئول: دانش آموخته دکتری علوم سیاسی و مدرس دانشگاه تهران، ایران.

استناد: صادق زاده، محمد علی (۱۴۰۴). دیپلماسی گفتمانی اربعین؛ نقشه راه جهانی‌شدن فرهنگ حسینی با تأکید بر بیانات مقام

معظم رهبری، **دولت پژوهی ایران معاصر**، (۱۰)، (۱)، ۳۴-۱۱.

DOR: <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27831914.1403.10.4.1.4>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین(ع)

نویسندگان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

ابعاد و اهداف قیام امام حسین(ع)، یکی از نقاط عطف در تاریخ اسلام به شمار می‌رود که می‌تواند در چهارچوب نظری دیپلماسی گفتمانی، زمینه‌ساز جهانی‌شدن فرهنگ حسینی گردد. اربعین حسینی یکی از عناصر مهم و تأثیرگذار در نظام ماهوی و هویت جمعی شیعیان است که در قالب ارتباطات آیینی، مولد قدرت نرم و زمینه‌ساز اجتماع عظیم فرهنگی - سیاسی در جهت رشد فضائل اخلاقی و انسانی، تعامل بین فرهنگی و بازنمایی قدرت تشیع در تحقق تمدن نوین اسلامی می‌باشد. گفتمان کربلا به مثابه نظام نمادین متشکل از نمادهایی است که معطوف به امر قدسی‌اند. نمادها و مفاهیمی که محتوای اصلی این گفتمان را می‌سازند، زمینه‌های درک معنایی مؤمنان از این گفتمان را فراهم می‌کنند؛ همچنین تجربه امر قدسی در فضایی متشکل از این نمادها انجام می‌شود (رحمانی، ۱۳۹۵: ۱۸۴). در این میان، مناسک پیاده‌روی و زیارت اربعین در شکل‌گیری نظم شبکه‌ای و سرمایه اجتماعی - انسانی در ترکیب بندی ساحات سه‌گانه بینشی، گرایشی و کنشی روابط افراد از جوامع و فرهنگ‌های مختلف اثرگذار است و به آنان در یک جامعه با مقیاس وسیع‌تر، هویت اجتماعی می‌بخشد. از این منظر، راه‌پیمایی اربعین، اجتماعی از جنس آرمان‌ها، باورها، گفتمان‌ها و ارزش‌های نهفته در اسلام ناب است که در یک فضای گفتمانی هویت‌بخش دین‌محور تداعی می‌گردد. بدین ترتیب، با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در نهضت عاشورا و دلالت‌های راهبردی ارتباطات میان‌فرهنگی در راه‌پیمایی اربعین، می‌توان به تداوم و استمرار این شبکه جهانی به مثابه کنشگری فعال در توانش ارتباطی - گفتمانی میان عدالت‌خواهان و آزادی‌خواهان جهان پرداخت. حقانیت و عقلانیت نهفته در پیام و منطق عاشورا برای افکار عمومی جهان اسلام و انسان‌های آزادی‌خواه، زیربنای دیپلماسی گفتمانی است که در ابعاد و شیوه‌های گوناگون بازنمایی می‌گردد. اربعین حسینی این بستر و فضا را فراهم ساخته است که هر ساله در یک‌زمان مشخص و در یک محدوده جغرافیایی معین، جمعیت عظیمی از ملیت‌ها و کشورهای مختلف به زیارت مرقد حسینی(ع) در کربلای معلی رهسپار گردند و یک جنبش عظیم اسلامی - اجتماعی را فراهم نمایند. بدین ترتیب، واگرایی‌ها و تفاوت‌های نژادی، زبانی، اقلیمی و

مرزی مسلمانان و حتی برخی از غیرمسلمانان جهان در جامعه ایمانی مبتنی بر «حب الحسین (ع) یجمعنا» به هم گرایی اسلامی و مقاومت جهانی تبدیل می‌گردد. در این میان، دیپلماسی گفتمانی اربعین با به خدمت گرفتن دیپلماسی بیداری، دیپلماسی وحدت، دیپلماسی نهضتی، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی عمومی، نوعی از واقعیت مطلوب خود را در قالب ساخت اجتماعی واقعیت ۱، محقق و سپس بر ساخت می‌نماید. دیپلماسی گفتمانی اربعین بر مبنای رهیافت فراملی و جهانی و نیز ورود طیف متنوعی از کنشگران غیردولتی استوار است که در آن ارتباطات میان فردی و ارتباطات جمعی افراد با نژادها، ملیت‌ها و گروه‌های اجتماعی مختلف نمایان می‌گردد. بر این اساس در تحقیق حاضر تلاش شده است تا دیپلماسی گفتمانی اربعین به عنوان متغیر مستقل؛ بیانات رهبر معظم انقلاب به عنوان متغیر میانی و نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی به عنوان متغیر وابسته بر مبنای پارادایم کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون مورد بررسی قرار گیرد.

۱. مبانی نظری پژوهش

در این بخش به تعریف از دیپلماسی گفتمانی و مفاهیم وابسته در تبیین و تداوم جهانی شدن فرهنگ حسینی پرداخته می‌شود.

۱-۱. دیپلماسی گفتمانی

دیپلماسی گفتمانی، دیپلماسی همه‌جانبه برای شرایط جدید دیپلماسی در عصر گفتمان است که از امکانات، ابزارها و حوزه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و غیره استفاده می‌کند. هدف آن ایجاد همگرایی ارتباطی است. این حرکت دیپلماسی چنانچه منجر به هژمونیک‌سازی گفتمان مطرح شده گردد، موفقیت خود را تضمین می‌کند (بشیر، ۱۳۹۵: ۱۱۱).

۲-۱. ارتباطات آیینی

ایده اصلی در ارتباطات آیینی، تعامل هر چه بیشتر مطالعات ارتباطی و مطالعات فرهنگی می‌باشد. لذا می‌توان آن را حرکت از مطالعات ارتباطی صرف به سوی مطالعات فرهنگ و ارتباطات تلقی کرد. در واقع نگاه آیینی، رویکردی فرهنگی به ارتباطات است که در جستجوی ارزش‌ها و معانی است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۸). از همین این رو، مشارکت‌کنندگان در ارتباطات آیینی بر

1- Social Construction of Reality

اساس باورها و ارزش‌های مشترک به‌نوعی کنش تفاهمی دست می‌یابند که در نهایت قابلیت تبدیل به عمل اجتماعی را دارد (باقری‌ده‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۲-۵۱).

۳-۱. فرهنگ حسینی

فرهنگ حسینی به مجموعه مفاهیم، سخنان، اهداف و انگیزه‌ها، شیوه‌های عمل، روحیات و اخلاقیات والایی است که در بینش، گرایش و کنش امام حسین (ع) و یاران و همراهان ایشان در واقعه کربلا تحقق و تجسم یافته است. جنبش کربلا به‌عنوان یک نهضت مقدس و یک حرکت سیاسی از نوع انقلابی آن، پایدارترین جنبش سیاسی مذهبی در فرهنگ سیاسی شیعه است. در تاریخ اسلام، نهضت عاشورا، نقطه عطفی است که از جنبه‌های گوناگون، آغازگر تحولات در ساخت، بافت و اندیشه جامعه مسلمانان بوده است (متقی و ملاحسینی اردکانی، ۱۳۹۹: ۹۵). براین اساس، نهضت حسینی و پیاده‌روی اربعین در گفتمان شیعی از انگاره‌های فرهنگی، سیاسی، هویتی و تمدن‌ساز برخوردار است.

پیشینه پژوهش

در زمینه عاشورا و راه‌پیمایی اربعین، کتاب و مقالاتی وجود دارد که می‌تواند به انجام تحقیق حاضر کمک نماید. اما اثر مستقلی در رابطه با این موضوع یافت نشد. برخی از آثار این حوزه عبارت‌اند از:

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	نویسنده / نویسندگان	سال	عنوان پژوهش	مهم‌ترین یافته‌ها
۱	اسفندیاری، محمد	۱۴۰۰	حقیقت عاشورا: از عاشورای حسین (ع) تا تحریفات عاشورا	نویسنده در این کتاب تلاش کرده است تا ابعاد مختلف نهضت و ماهیت‌شناسی نهضت امام حسین (ع) را بررسی کند.
۲	رحمانی، جبار	۱۳۹۵	تغییرات مناسک عزاداری محرم: انسان‌شناسی مناسک عزاداری محرم	در کتاب حاضر نویسنده به تاریخ گفتمان کربلا و حیات فرهنگی و اجتماعی برآمده از آن می‌پردازد.

دولت پژوهی ایران معاصر

۳	صادق‌زاده، محمدعلی	۱۴۰۳	اربعین حسینی به‌مثابه رسانه جهانی با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری	این مقاله، اربعین حسینی را به‌مثابه رسانه جهانی در شکل‌دهی تصویر مناسب از هویت اسلامی، فرهنگ شیعی، اجتماع‌گرایی و وحدت-آفرینی مفصل‌بندی می‌نماید.
۴	سعیدی، روح- الامین	۱۴۰۳	مناسک اربعین و ایده گذار به جامعه مشترک فراملی؛ رویکردی جهان‌وطن‌گرا	این مقاله، به نقش مناسک اربعین در شکل‌گیری یک جامعه مشترک فراملی با کنشگری موجودیت‌های غیردولتی بر محور ایدئولوژی و وحدت عقیده پرداخته است.
۵	گل محمدی و متقی	۱۴۰۱	نقش راه‌پیمایی اربعین در دیپلماسی عمومی ایران	این مقاله، راه‌پیمایی اربعین را جلوه-ای از قدرت نرم و واجد نتایج مطلوب در عرصه‌های دیپلماسی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بیان می‌کند.
۶	غیائی، هادی و همکاران	۱۳۹۹	دیپلماسی فرهنگی آیین پیاده‌روی زیارت اربعین؛ ابعاد و راهبردها	این مقاله، به نقش عناصر فرهنگی در ارائه تصویر صحیح از زیارت اربعین به مردم جهان می‌پردازد.
۷	موحد، مجید و همکاران	۱۳۹۹	بازنمایی پیاده‌روی اربعین در فضای مجازی: تحلیل نشانه-شناسی اجتماعی عکس‌های پیاده‌روی اربعین در اینستاگرام	این مقاله، به بازنمایی عکس‌های منتشر شده در شبکه اجتماعی اینستاگرام پیرامون پیاده‌روی اربعین با تحلیل نشانه‌شناسی اجتماعی پرداخته است.
۸	آقا باقری، محمدجواد	۱۳۹۸	نهضت حسینی، الگویی کامل برای فرهنگ‌سازی	این مقاله، در قالب دو بُعد فردی و اجتماعی به بیان و تحلیل برخی از شاخصه‌های فرهنگ‌ساز و الگو در سیره امام حسین(ع) در طول

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب مفهومی دیپلماسی گفتمانی و با رویکرد تعامل همگرا میان قدرت، سیاست، فرهنگ، ارتباطات و رسانه به دیدگاه رهبر معظم انقلاب در تبیین نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی پرداخت و از نوآوری لازم برخوردار است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش بر مبنای پارادایم کیفی ۱ و با استفاده از روش تحقیق تحلیل مضمون ۲ صورت گرفته است. تحلیل مضمون روشی است برای: الف- دیدن متن؛ ب- برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط؛ ج- تحلیل اطلاعات کیفی؛ د- مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ؛ ه- تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی. در شبکه مضامین بر اساس روندی مشخص، روابط میان سه سطح از مضامین پایه، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر در قالب شبکه مضامین بررسی می‌گردد (ر. ک: عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۷۰).

۲. یافته‌های پژوهش

در این بخش با بیان مفاهیم و جملات اصلی اربعین در بیانات رهبر معظم انقلاب، داده‌های سنجش و یافته‌های پژوهش استخراج و در قالب شبکه مضامین مقولات ساختاری دیپلماسی گفتمانی اربعین به شرح ذیل طبقه‌بندی و سازماندهی می‌گردد:

جدول شماره ۲: تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌ها

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	برداشت از متن اصلی
دیپلماسی بیداری	جهاد تبیین. شناخت و معرفت. تحول و بیداری. احیای اسلام	لزوم جهاد تبیین و آگاهی- بخشی. تأکید بر کسب ایمان، معرفت و معنویت. شناخت و توجه به	«حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَنَا» همیشه به معنای تفنگ به دست گرفتن نیست؛ به معنای درست اندیشیدن، درست سخن گفتن، درست شناسایی کردن، دقیق به هدف زدن است. (۱۴۰۳/۰۶/۰۴)

1- Qualitative paradigm

2- Thematic analysis

<p>ناب. بیداری و هدایت. الگوپذیری.</p>	<p>ماهیت اهداف امام حسین(ع). گفتمان حسینی فرازمانی و فرامکانی است. حماسه عاشورا، اساس تحول و بیداری است. اربعین حسینی حرکتی تاریخ ساز و جریان ساز است. قیام امام حسین(ع) احیاگر اسلام ناب و مقابله با انحرافات بود.</p>	<p>هیئت حسینی به معنای یاد و تبیین است. (۱۴۰۱/۰۶/۲۶) این چهل روز(از عاشورا تا اربعین)، اوج مجاهدت همراه با تبیین، همراه با افشاگری، همراه با توضیح است. (۱۴۰۰/۰۷/۰۵) ایام بسیار مهم بعد از عاشورا است؛ در واقع ایام حماسه زینبی است. (۱۳۹۷/۰۷/۱۲) روشنگری‌ها و بیانات زینب کبرا(س) مایه افشای حقایق شد.(۱۳۹۳/۱۰/۱۷) این حسین شهید! شهادت تو، جهاد تو و ایستادگی تو، اسلام را رونق داد و دین پیامبر را جان تازه بخشید.(۱۳۸۵/۰۱/۰۱) در حقیقت، امام حسین(ع) اگرچه با یزید مبارزه می‌کند، اما مبارزه گسترده تاریخی وی با یزید کوتاه عمر بی ارزش نیست؛ بلکه با جهل و پستی و گمراهی و زبونی و ذلت انسان است. امام حسین(ع) با این‌ها مبارزه می‌کند. (۱۳۷۹/۰۱/۲۶) آن‌هایی که حتی از اسلام سر در نمی‌آورند، امام حسین(ع)، امام آن‌ها در آزادی خواهی، در عدالت طلبی، در مبارزه با بدی‌ها و زشتی‌ها و در مبارزه با جهل و زبونی انسان است. (۱۳۷۹/۰۱/۲۶) آنچه قضیه عاشورا را زنده کرد، تلاش بازماندگان حسین بن علی(ع) بود؛ صاحبان پرچم و صاحبان قضیه. (۱۳۶۸/۰۶/۲۹)</p>
--	---	---

<p>دیپلماسی وحدت</p>	<p>انسجام اسلامی. دشمن‌شناسی. پرهیز از تفرقه. آینده‌نگری واقع‌گرا. قطع نفوذ بیگانگان. نمایش همبستگی نمادین. تشریک‌مساعی.</p>	<p>ندای «هل من ناصر ینصرنی» امام حسین (ع) در تمام طول تاریخ طنین‌انداز است. وحدت مایه شرف و آبروی اسلام است. مجاهدت و تبیین، خنثی‌کننده توطئه دشمن و حرکت دشمن است. اربعین یکی از مصادیق قدرت جهان اسلام و وحدت امت اسلامی است. خنثی‌سازی فتنه‌های مذهبی. مبارزه با تفرقه‌افکنی‌ها.</p>	<p>شهادت حسین بن علی (سلام‌الله‌علیه) فوق همه شهادت‌ها است. دل‌ها را مثل مغناطیسی می‌کشاند. (۱۳۹۷/۱۲/۲۲) آن‌هایی که دارند مسائل اسلامی را رصد می‌کنند، این حرکت عظیم را بزرگ‌ترین گردهمایی عالم به حساب آوردند. (۱۳۹۳/۱۰/۱۹) هر جا نمونه‌هایی از این اجتماع را ما مشاهده کردیم، ولو تن‌ها، جسم‌ها در کنار هم قرار گرفتند، دیدیم انعکاس آن در دنیا مایه شرف و آبروی اسلام و مسلمین شد. (۱۳۹۳/۱۰/۱۹) ملت‌های مسلمان - سنی و شیعه و فرق مختلف تسنن و تشیع - با یکدیگر دل-هایشان صاف باشد، نسبت به یکدیگر سوءظن نداشته باشند، به یکدیگر اهانت نکنند، ببینید در دنیا چه اتفاقی خواهد افتاد؛ چه عزتی برای اسلام درست خواهد شد! (۱۳۹۳/۱۰/۱۹)</p>
<p>دیپلماسی نهضتی</p>	<p>قیام‌الله. آمادگی در عرصه دفاعی. عمل به تکلیف الهی. شجاعت، استقامت و پایداری. دفاع از مظلومان. تقویت جبهه</p>	<p>راه‌پیمایی اربعین حسینی ماهیت الهی و ظلم‌ستیزی دارد. اربعین، زبان سیاسی مقاومت اسلامی است. اربعین حسینی تداعی‌گر مقاومت فعال است. توان بازدارندگی نیروهای مقاومت، مایه عزت اسلام است.</p>	<p>کارزار میان جبهه حسینی و جبهه یزیدی تمام‌نشدنی است؛ این کارزار ادامه دارد. جبهه حسینی در مقابله با ظلم فعالیت می‌کند و جهاد می‌کند. نقطه مقابلش هم جبهه جور است، جبهه ظلم است، جبهه شکستن عهد الهی است. (۱۴۰۳/۰۶/۰۴) اگر استقامت کردید، قله را فتح خواهید کرد و به قله حاکمیت دین خدا و حاکمیت حق و عدل خواهید رسید. (۱۴۰۲/۰۶/۱۵)</p>

	<p>مقاومت. تقویت فرهنگ ایثار و شهادت</p>	<p>پایداری هوشمندانه، کلیدواژه مقاومت اسلامی است.</p>	<p>همان‌گونه که در مسیر راه‌پیمایی اربعین با استحکام حرکت کردید، در راه حاکمیت توحید نیز مستحکم و همراه با اراده باشید. (۱۴۰۲/۰۶/۱۵)</p> <p>یکی از مصادیق قوت را امروز دنیای اسلام دارد مشاهده می‌کند و آن، راه‌پیمایی اربعین است: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» ۱. راه‌پیمایی اربعین قوت اسلام است، قوت جبهه مقاومت اسلامی است. (۱۳۹۸/۰۷/۲۱)</p> <p>راه‌پیمایی عظیم اربعین؛ نشان‌دهنده اوج گرفتن همین تفکر مبارزه در راه خدا و در راه اسلام و آمادگی عمومی و همگانی در این راه است. (۱۳۹۶/۰۸/۲۲)</p>
<p>دیپلماسی فرهنگی</p>	<p>ترویج ارزش‌های فرهنگی. تجدید پیمان و میثاق. فعالیت در مسائل فرهنگی. ارزش‌مداری. بازآفرینی هویت فرهنگی. ارتباطات میان- فرهنگی. معنویت‌گرایی</p>	<p>احیا و ترویج اسلام ناب محمدی، پیام فرهنگی پیاده‌روی اربعین است. پیاده‌روی اربعین، تجدید پیمان و میثاق است. فرهنگ و نهضت حسینی فراگیر است. احیای یاد و نام شهیدان، در واقع حضور در صحنه تبلیغی و فرهنگی است. اربعین نماد مقاومت، صلابت و شکیبایی است.</p>	<p>به معنای واقعی کلمه «حُسَيْنٌ مُّصْبِحُ الهُدَى»؛ حسین چراغ هدایت و راهگشا است. (۱۴۰۲/۰۶/۱۵)</p> <p>در این راه‌پیمایی مقدس، فرصت توجه و توسل و نیز فرصت تأمل و تفکر در مجاهدت سیدالشهداء(ع) و هدف آن را از دست ندهید. (۱۴۰۲/۰۶/۱۱)</p> <p>باید حقایق را با منطق قوی، سخن متین و عقلانیت کامل، همراه با زینت عاطفه و عواطف انسانی، و به‌کارگیری اخلاق منتشر کرد. (۱۴۰۰/۰۷/۰۵)</p> <p>راه درست، حرکت در پرتو راهنمایی‌های حسینی و ائمه‌ی هدی(ع) و قرآن و عترت است. (۱۴۰۰/۰۷/۰۵)</p>

			<p>تفکر اهل‌بیت و تفکر شیعی، ترکیبی است از عقل و عاطفه، ترکیبی است از ایمان و عشق؛ ترکیب این دو. این آن چیزی است که در سایر فرق اسلامی، خلأ آن محسوس است. (۱۳۹۴/۰۹/۰۹)</p> <p>این حرکت حسینی در گسترش معرفت به امام حسین(ع) نقش دارد. (۱۳۹۸/۰۶/۲۷)</p> <p>امام حسین(ع) خون خود را نثار کرد، تا مردم را از جهالت، سرگردانی و حیرتی که در گمراهی است، نجات بدهد. (۱۳۶۹/۰۶/۲۱)</p>
<p>دیپلماسی رسانه‌ای</p>	<p>قدرت نرم. جنگ نرم. تولیدات خبری و رسانه‌ای. پیام عاشورا شکل‌دهی به افکار عمومی. بازنمایی ارزش-های دینی. واقع‌نمایی. آگاهی‌بخشی و مدیریت تصویر. معرفت‌افزایی. اقناع‌گرانه. روایت سوگواره بین-المللی</p>	<p>اربعین، پیوند قدرت سیاسی با قدرت رسانه‌ای است. امام حسین(ع) منادی الهیات رهایی‌بخش است. شور حسینی، سرمایه معنوی و اجتماعی است. پیام اربعین، بیان حقیقت، افشاگری از تبلیغات دستگاه ظالم و قیام‌الله است. برائت از استکبار و نظام سلطه. افشاگری نقشه‌های دشمن.</p>	<p>اهمیت اربعین اول این بود که رسانه پُر قدرت عاشورا است. (۱۳۹۸/۰۷/۲۱)</p> <p>حرکت اربعین، یک فریاد رسا و یک رسانه بی‌همتا است. (۱۳۹۸/۰۷/۲۱)</p> <p>خطبه‌ها و افشاگری‌ها و حقیقت‌گوئی‌های حضرت زینب(س) و امام سجاد(ع) مثل یک رسانه پر قدرت فکر و حادثه و هدف و جهت‌گیری را در محدوده وسیعی منتشر کرد. (۱۳۸۷/۱۱/۲۸)</p> <p>در اربعین افشاگری هم هست، عمل هم هست. (۱۳۸۷/۱۱/۲۸)</p> <p>اربعین به ما درس می‌دهد که باید یاد حقیقت و خاطره شهادت را در مقابل طوفان تبلیغات دشمن زنده نگهداشت. (۱۳۶۸/۰۶/۲۹)</p>

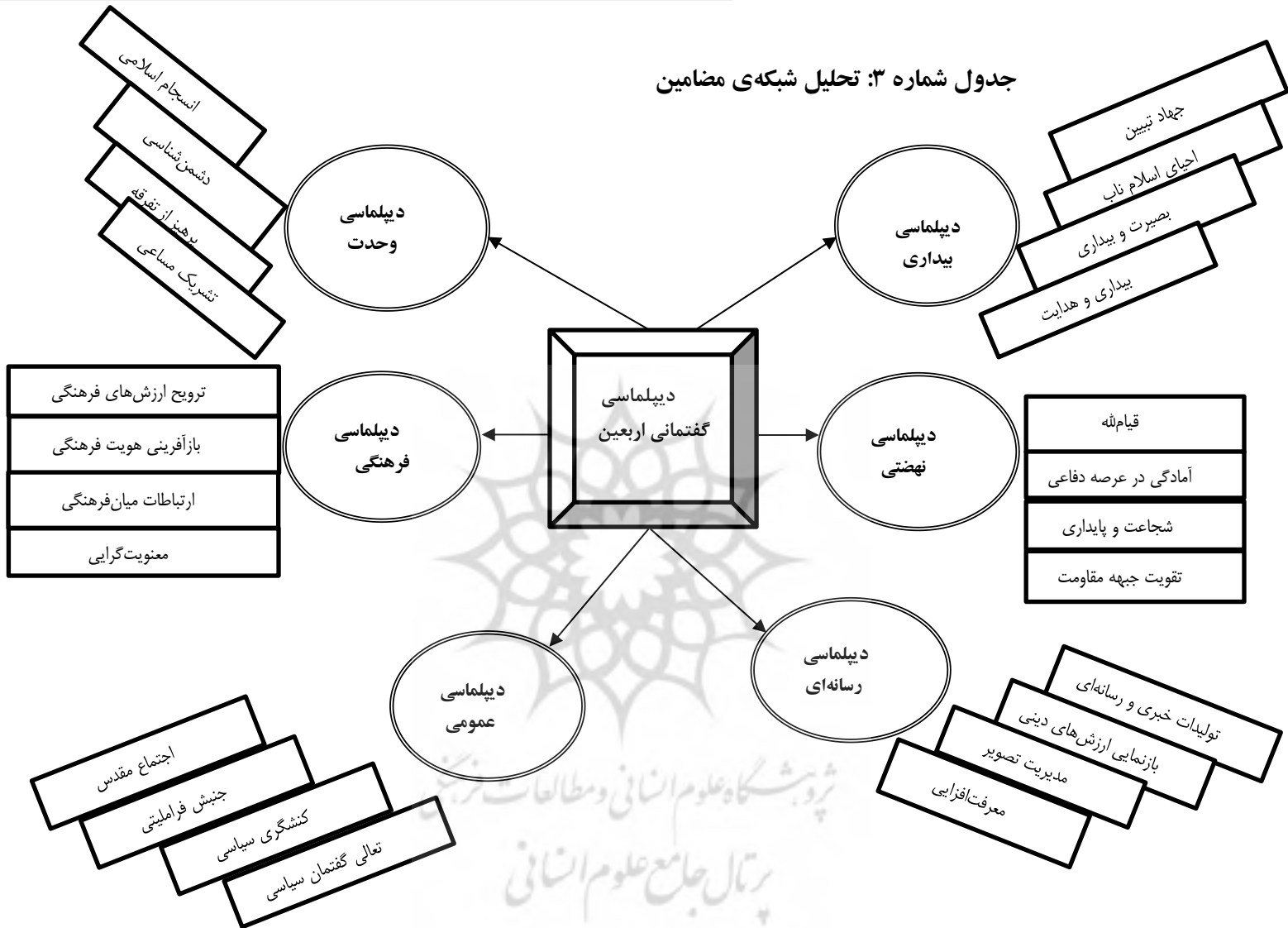
<p>دپلماسی عمومی</p>	<p>اجتماع مقدس جنبش فراملیتی. کمپین تعاملی مردم محور. مردم نگاری اربعین. برجسته سازی ظرفیت تمدنی. کنشگری سیاسی. فراجنسیتی تعالی گفتمان سیاسی شیعه. همگرایی میان-فرهنگی.</p>	<p>راه پیمایی اربعین تجمع آزادگان جهان است. تأکید بر حفظ وحدت و پرهیز از اختلاف میان دو ملت ایران و عراق. عاشورا قلب تپنده شیعیان جهان است. توکی و تبری عملی زائران حسینی در پیاده روی اربعین است. توجه به فرصت های تمدنی جریان اربعین ضروری است. پیاده روی اربعین تجلی: «كُلُّ يَوْمٍ عَاشُورَا وَ كُلُّ أَرْضٍ كَرْبَلَا» است.</p>	<p>پذیرایی کریمانه مردم عراق از خیل عظیم زائران اربعین و همچنین اقدامات دولت و مسئولان عراق برای تأمین امنیت این مراسم بزرگ، کاری بسیار مهم و موجب شگفتی است (۱۴۰۳/۰۵/۰۹)</p> <p>حادثه اربعین، این پیاده روی، این حضور همگانی مردم مسلمان، یک پدیده معجزه گون و معجزه آسا است. (۱۴۰۱/۰۶/۲۶)</p> <p>«الحسین یجمعنا»؛ حسین (ع) اجتماع عظیمی را درست می کند. (۱۳۹۸/۰۷/۲۱)</p> <p>امام حسین (ع) و معرفت حسینی به برکت این حرکت عظیم مردمی بین المللی و جهانی شد. (۱۳۹۸/۰۶/۲۷)</p> <p>ما امروز احتیاج داریم که حسین بن علی (ع) را به دنیا بشناسانیم؛ دنیای دچار ظلم و فساد و دناوت و لثامت، محتاج معرفت آزادگی حسینی و حریت حسینی است. (۱۳۹۸/۰۶/۲۷)</p> <p>اگر امام حسین (ع) به دنیا معرفی بشود، اسلام معرفی شده است، قرآن معرفی شده است. (۱۳۹۸/۰۶/۲۷)</p> <p>منطق حسین بن علی (ع) منطق دفاع از حق است، منطق ایستادگی در مقابل ظلم و طغیان و گمراهی و استکبار است. (۱۳۹۸/۰۶/۲۷)</p> <p>پدیده اربعین، یک رزمایش عظیم و شگفتی ساز است. (۱۳۹۷/۰۸/۱۲)</p>
----------------------	---	--	--

			<p>پیاده‌روی اربعین، عشق همراه با بصیرت است. (۱۳۹۵/۰۹/۰۳)</p> <p>راه‌پیمایی مراسم روز اربعین یک نمونه از این ارتباط دوستانه است؛ به گونه‌ای که مردم عراق در پذیرایی از زائران ایرانی، از انفاق و محبت و ارادت چیزی کم نمی‌گذارند. (۱۳۹۴/۰۹/۰۳)</p> <p>مسئولان دو کشور ایران و عراق، باید از این فضا و فرصت برای منافع دو کشور بیشترین استفاده را بکنند. (۱۳۹۴/۰۹/۰۳)</p> <p>میهمان‌نوازی و کرم در استقبال از زائران اربعین حسینی یکی دیگر از صفات ممتاز مردم عراق است. (۱۳۹۴/۰۳/۲۷)</p> <p>شروع جاذبه مغناطیس حسینی، در روز اربعین است. (۱۳۸۵/۰۱/۰۱)</p> <p>در کالبد شیعه تپش روز عاشورا مشهود است؛ شیعه هر جا که هست دنباله‌رو عاشورای حسین(ع) است. (۱۳۵۲/۱۲/۲۴)</p> <p>اربعین یعنی میعاد شیعیان در یک کنگره بین‌المللی و جهانی؛ پیروان تشیع، اینجا جمع بشوند و دست برادری و پیمان وفاداری هر چه بیشتر ببندند. (۱۳۵۲/۱۲/۲۴)</p>
--	--	--	--

۳. تحلیل شبکه‌ی مضامین

با محوریت اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری، دیپلماسی گفتمانی اربعین به‌عنوان نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی در شش مقوله مضامین فراگیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

جدول شماره ۳: تحلیل شبکه‌ی مضامین

۳-۱. دیپلماسی بیداری

واژه بیداری اسلامی در ارتباط معنایی و اشتراک معنوی با احیای دینی و خوانش اسلام‌خواهی و اسلام‌گرایی ناب محمدی تعریف می‌گردد و به‌مثابه یک جریان سیال، نقش مهمی در

برانگیختگی، آگاهی‌بخشی و خیزش جنبش‌های اسلامی علیه استبداد داخلی و استعمار خارجی دارد. در اندیشه رهبر معظم انقلاب، قیام امام حسین (ع) تجلی بیداری اسلامی در جهت مبارزه با ذلت و ظلم و استقرار عدالت، آزادی، عزت‌طلبی و کرامت‌خواهی است. از منظر معظم‌له؛ حادثهٔ اربعین و پیاده‌روی اربعین، یک پدیدهٔ معجزه‌گون و معجزه‌آسا است. به‌واقع اربعین، پرچم سربلند حسین بن علی (ع) است (۱۴۰۱/۰۶/۲۶). این چهل روز (از عاشورا تا اربعین)، اوج مجاهدت همراه با تبیین، همراه با افشاگری، همراه با توضیح است (۱۴۰۰/۰۷/۰۵) و نزاع امام حسین (ع) و یزید، نه تنها این نزاع میان دین و شبه دین، و نه تنها میان دین و حکومت به نام دین که میان عدل و ظلم بود. به عبارت دیگر، امام حسین (ع) شخصیتی فرامذهبی، بلکه فرادینی داشت. نه فقط پیشوای شیعیان که پیشوای همه مسلمانان و همه آزادی‌خواهان و عدالت‌جویان است (اسفندیاری، ۱۴۰۰: ۵۱). بدین ترتیب، اصل دعوت و جهاد تبیین‌انگاره‌های دیپلماسی گفتمانی در حوزه دیپلماسی بیداری است. در واقع، برافراشتن پرچم اسلام و ایستادگی در مقابل نفوذ آمریکا و کشورهای همسوی آن و مبارزه با رژیم غاصب صهیونیستی از اهداف دیپلماسی گفتمانی اربعین بر مدار فرهنگ حسینی است. این گفتمان سعی دارد با مفاهیم و شرایط جهل و غفلت در روابط بین‌الملل مبارزه نماید و توصیه این منظومه به لزوم بازگشت به خویش‌ملت‌ها نیز در راستای همین احیاء هویت خودی و بیداری است (آجیلی، ۱۳۸۹: ۳۹۱). همان‌گونه که معظم‌له اشاره فرمودند؛ اگر این چهل روز نمی‌بود، شاید آن فقره «لَيْسَتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ»؛ اتفاق نمی‌افتاد. از این رو حرکت تبیین، خنثی‌کننده‌ی این توطئه‌ی دشمن و این حرکت دشمن است (۱۴۰۰/۰۷/۰۵). بنابراین ما امروز احتیاج داریم که حسین بن علی (ع) را به دنیا بشناسانیم؛ دنیای دچار ظلم و فساد و دنائت و ثنات، محتاج معرفت آزادگی حسینی و حریت حسینی است. اگر امام حسین (ع) به دنیا معرفی بشود، اسلام و قرآن معرفی شده است (۱۳۹۸/۰۶/۲۷). گام نخست در دیپلماسی بیداری، بیداری فطرت خداجوی انسان و جهت‌بخشی به آن بر اساس تعالیم اسلام است. بدین ترتیب، دیپلماسی بیداری به تبادل حقایق آگاهی‌بخش در ارتباطاتی حتی الامکان دوسویه مبتنی بر فطرت حق‌طلب بشری با هدف بیداری انسان‌ها تعریف می‌گردد (دهقانی فیروزآبادی و سروش، ۱۳۹۲: ۸). لذا بزرگ‌ترین اقدام رهبری در این زمینه، مدیریت بیدارسازی در سطح جهانی و زمینه‌سازی برای

۱ - شرح زیارت اربعین: فراز شانزدهم.

تحقق بیداری اسلامی در جهان اسلام است (ر.ک: بشیر، ۱۳۹۲: ۱۶۲). بنابراین: «حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ» نباید فراموش بشود. «حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ» همیشه به معنای تفنگ به دست گرفتن نیست؛ به معنای درست اندیشیدن، درست سخن گفتن، درست شناسایی کردن، دقیق به هدف زدن است (۱۴۰۳/۰۶/۰۴). در این میان، هدف قیام امام حسین (ع)، نقشه راه مدیریت جهانی بیداری اسلامی محسوب می‌گردد که فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ مَا كَانَ مِنَّا تَنَافُسًا فِي سُلْطَانٍ، وَ لَا التَّمَسُّاسَ مِنْ قُضُولِ الْخَطَامِ، وَ لَكِنَّ لِنَرَى الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَ نُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، وَ يَا مَنْ الْمَطْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَ يُعْمَلُ بِفَرَائِضِكَ وَ سُنَّتِكَ وَ أَحْكَامِكَ»؛ امام حسین (ع) جان خودش و جان پاکیزه‌ترین انسان‌های زمان خودش را فدا می‌کند، برای این که مردم به احکام دین عمل کنند؛ زیرا سعادت و عدالت، آزادی و آزادی انسان در عمل به احکام دین است (۱۳۸۷/۰۱/۲۳). از منظر معظم‌له، در حقیقت، امام حسین (ع) اگرچه با یزید مبارزه می‌کند، اما مبارزه گسترده تاریخی وی با یزید کوه عمر بی‌ارزش نیست؛ بلکه با جهل و پستی و گمراهی و زبونی و ذلت انسان است (۱۳۷۹/۰۱/۲۶). از این رو، راه‌پیمایی اربعین را باید از جنس نرم‌افزاری دانست که توانسته با همه مراکز فرهنگی در جهان اسلام و حتی آزادی‌خواهان جهان ارتباط برقرار نماید و به یک سرمایه عظیم اجتماعی تبدیل گردد (حیدری و همکاران، ۱۴۰۱: ۸). بر این اساس، اربعین و گفتمان بیداری اسلامی نقش مهمی در تقویت سطح آگاهی و بصیرت در میان ملت‌ها و دولت‌های اسلامی برای کاهش و کنترل تهدیدهای سیاسی - فرهنگی علیه جهان اسلام و برون رفت از آن در ساحت عمل اجتماعی و سیاسی در سطح منطقه‌ای و جهانی دارد. این شیوه ارتباطی مولد قدرت نرم و پیدایش این گفتمان است.

۳-۲. دیپلماسی وحدت

یکی از مفاهیم راهبردی در دیپلماسی گفتمانی اربعین، منشور وحدت امت اسلامی با تأکید بر کلمه توحید، عزت مسلمین و پرهیز از تفرقه است. بر اساس آیه شریفه: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَكُلًّا تَفَرَّقُوا»؛ اقدام برای رسیدن به اتحاد باید جمعی باشد و به‌درستی که شرط قرار گرفتن در صراط مستقیم، بهره‌مندی از چراغ هدایت امام حسین (ع) است. چنانچه پیامبر اکرم (ص) فرمودند

۱ - رک: تحف العقول، ص ۱۷۰ و بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۷۹.

۲ - سوره آل عمران/ ۱۰۳

«إِنَّ الْحُسَيْنَ مِصْبَاحُ الْهُدَى وَ سَفِينَةُ الْبِحَارِ»^۱؛ ناظر بر این موضوع «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ»^۲ است. براین اساس، گردهمایی مسلمانان جهان در مراسم اربعین، نشان از اجتماع فراملیتی هویت شیعی بر ندای «هَلْ مِنْ نَاصِرٍ يَنْصُرُنِي» امام حسین (ع) است که نویدبخش تشکیل جامعه جهانی اسلامی خواهد بود. اسلام سیاسی اکنون از فاز نخستین شکل‌گیری یک جامعه مشترک فراملی با کنش-گری موجودیت‌های غیردولتی بر محور ایدئولوژی و وحدت عقیده رونمایی کرده است که می‌توان آن را بستر ساز و مقدمه شکل‌گیری جامعه جهانی بر مبنای امت واحده دانست (سعیدی، ۱۴۰۳: ۴۶). براین اساس، دیپلماسی وحدت؛ تبادل حقایق وحدت‌بخش در ارتباطاتی کاملاً دوسویه مبتنی بر اشتراکات فطری بشر باهدف تشکیل امت واحده می‌باشد (دهقانی فیروزآبادی و سروش، ۱۳۹۲: ۱۰). چنانچه رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان نظام و میهمانان بیست و هشتمین کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی؛ انعکاس اجتماع اربعین حسینی را موجب عظمت به دنیای اسلام و به شخصیت امت اسلامی دانسته و فرمودند: «هرجا نمونه‌هایی از این اجتماع را ما مشاهده کردیم، ولو تن‌ها، جسم‌ها در کنار هم قرار گرفتند، دیدیم انعکاس آن در دنیا مایه شرف و آبروی اسلام و مسلمین شد» (۱۳۹۳/۱۰/۱۹). در نتیجه، اجتماع‌گرایی و ایجاد جامعه ملل متحد اربعینی در پرتو راه‌پیمایی اربعین حسینی تحقق می‌یابد و هم‌گرایی ملت‌ها و جوامع در آن به‌عنوان یک اصل تبدیل می‌شود و الگوهای نظام‌سازی و وحدت‌آفرینی در درون دولت‌ها و در حوزه بین‌الملل فراهم می‌گردد (گل محمدی و متقی، ۱۴۰۱: ۴۱). وحدت مهم‌ترین عامل اقتدار امت اسلامی است و راه‌پیمایی اربعین حسینی با داشتن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های عظیم فرهنگی و تمدنی نقش مهمی در عزت امت اسلامی و ایجاد تمدن نوین اسلامی دارد. این ارتباط میان فرهنگی سبب افزایش تعاون اجتماعی، کاهش تنش سیاسی و اجتماعی و نزدیک‌تر شدن افکار و اعتقادات دو فرهنگ، ارتقای تفاهم و درک متقابل میان ملت‌ها، جلوگیری از بیگانه‌گرایی، و تبلیغات سوء و در نهایت ایجاد آرامش و صلح جهانی می‌شود (امامی و غیائی، ۱۳۹۶: ۱۳۹). چنان‌که رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان نظام، سفرای کشورهای اسلامی، میهمانان کنفرانس وحدت با تأکید بر این‌که راه مقابله با دخالت آمریکا و قدرت‌های زورگو، اتحاد کشورهای اسلامی و اتخاذ خط‌مشی واحد در مسائل

1 - <https://fa.wikishia.net>

اساسی است، فرمودند: «قمار عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی مانند شرط بندی روی اسب بازنده، محکوم به باخت است» (۱۴۰۲/۰۷/۱۱). بنابراین فرهنگ عاشورایی و مقاومت و ایستادگی در برابر ظلم و ستم، از مهم ترین مؤلفه های قدرت نرم در تقویت وحدت اسلامی، اجتماع گرایي و ایجاد جامعه ملل متحد اربعینی است. به واقع وحدت اسلامی یکی از مهم ترین ارزش های اسلامی است و دیپلماسی وحدت، یکی از ابعاد دیپلماسی گفتمانی می باشد که هر ساله نمایانگر رزمایش بزرگ اسلام در حوزه اندیشه، اقدام و عمل است.

۳-۳. دیپلماسی نهضتی

یکی از محورهای مهم در دیپلماسی گفتمانی اربعین، تبیین خاستگاه مقاومت، مبانی، اهداف و راهبردهای آن بر اساس نهضت عاشورا است. قیام الله و مجاهدت در اقامه حق و باطل ستیزی از اهداف متعالیه فلسفه قیام امام حسین (ع) در چهارچوب دیپلماسی نهضتی است. در واقع هم می توان گفت قیام امام حسین (ع) حرکتی سیاسی بود، اما به دستور دین؛ و هم می توان گفت حرکتی دینی بود، اما با موضوع سیاست (اسفندیاری، ۱۴۰۰: ۶۱). با سیری در بیانات رهبر معظم انقلاب این نکته مهم به دست می آید که کلیدواژه «مقاومت» و «محور مقاومت»، از جایگاه راهبردی برخوردار بوده که از هر دو زاویه نظری و عملی به عنوان یک امر فطری، عقلی و شرعی و به منظور ایجاد بازدارندگی مؤثر و مقابله با هر نوع تهدید و تهاجم دشمنان لازم و ضروری است (۱۳۹۷/۰۸/۱۲). بنابراین القاء و استراتژی قیام الله و مقاومت با ابزار و ملزومات حداقلی، ولی مبتنی بر ایمان و آگاهی قوی در برابر قدرت حداکثری تا زمان به دست گیری ابتکار عمل، یا پیروزی کامل در صحنه نبرد و محیط مأموریتی از راهبردهای دیپلماسی نهضتی و مقاومتی است (قاسمی و شهریاری، ۱۴۰۱: ۲۳۵). در این میان، یکی از مصادیق قوت امروز در دنیای اسلام، راه پیمایی اربعین بر اساس آیه شریفه: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَلَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» ۱ است. از این رو، راه پیمایی اربعین قوت اسلام و قوت جبهه مقاومت اسلامی است (۱۳۹۸/۰۷/۲۱). این نشان می دهد که پیاده روی اربعین از متن سوگواری صرف، به پدیده ای اجتماعی - سیاسی تبدیل شده است. زائر اربعین در چهارچوب تاریخ مندی، افق فکری خود را با سنت و ارزش های مکنون در این آیین درآمیخته و متناسب با اوضاع زمان، تفسیری سیاسی از آن عرضه می کند (میرزازاده، ۱۳۹۷: ۶۱). تجمع

اربعین توانسته است بر خلاف گفتمان سلبی و تهدیدمحور امنیت که بر ابزارهای سخت و نظامی امنیت تأکید دارد، با بهره‌گیری از قدرت نرم‌افزاری در گفتمان ایجابی، موجب پایداری امنیت در منطقه شود (افضلی گروه و همکاران، ۱۴۰۳: ۲۹). گفتمان شیعی در بطن و ثقل مرکز این همبستگی قرار دارد و هویت مسئله اصلی آن است. هویت به وجود آمده در این گفتمان جدید، کارکرد دوسویه دارد. اول آن که خود را در برابر گفتمان بدیل منطقه‌ای یعنی سلفی‌گرایی مخرب معرفی می‌کند و دوم آن که خود را در برابر پارادایم رایج و ثابت ساختار بین‌المللی یعنی نوواقع‌گرایی و نئولیبرالیسم تعریف می‌کند (گل محمدی و متقی، ۱۴۰۱: ۳۰). امروزه شیعه به یک موضوع ژئوپلیتیک تبدیل شده است. ژئوپلیتیک شیعه به معنای قدرت و شدت تأثیرگذاری جامعه شیعه بر تحولات و سیاست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است. همچنین بیداری جمعیت‌های شیعی و خودآگاهی و درک آنان از موقعیت خویش در منطقه، آنان را تا حد یک بازیگر بین‌المللی ارتقا داده است (عموقین و همکاران، ۱۴۰۱: ۹۸). بنابراین گردهمایی سالانه اربعین، فرصتی برای هم‌گرایی، کنشگری سیاسی و قدرت‌نمایی شیعیان در تقابل با تبلیغات و تهدیدات ضد شیعی در منطقه و جهان است. دیپلماسی نهضتی در حماسه حسینی نقشه راه حمایت از ملت‌های مظلوم و تحت ستم و پشتیبان دولت‌های حامی مقاومت در سراسر جهان است. بر این اساس، مضامین نهفته در روز عاشورا اوج مجاهدت همراه با فداکاری و این چهل روز (از عاشورا تا اربعین)، اوج مجاهدت همراه با تبیین، همراه با افشاگری، همراه با روشنگری؛ از منابع اصلی مقاومت‌پژوهی و مطالعات نهضتی در فرهنگ لغت شیعیان و تمامی آزادی‌خواهان جهان است که در کلیدواژه "هیات منّا الذّله" ابا عبدالله الحسین (ع) نمایان گشته است. از این رو، در نهضت حسینی، جهاد مایه عزّت است و شهادت حسین بن علی (ع) فوق همه شهادت‌ها است که دل‌ها را مثل مغناطیسی می‌کشاند (۱۳۹۷/۱۲/۲۲). در دیپلماسی نهضتی، هنر این است که نقطه‌ای را که آماج حمله دشمن است، بشناسیم و برای مواجهه و مقابله با او طرح داشته باشیم. وادادگی در مقابل دشمن، دروازه همه آسیب‌هایی است که بر یک کشوری وارد می‌شود (۱۳۹۵/۰۸/۲۶). در واقع دیپلماسی نهضتی، تاکتیک اجرای استراتژی مقاومت است که بر پایه دو اصل ثابت قرار دارد: از یک طرف مبارزه با افراط‌گرایی و فرقه‌گرایی؛ از طرف دیگر کمک به جنبش‌های ضد آمریکایی و صهیونیستی و دولت‌های حامی مقاومت در سراسر جهان تأکید دارد (قادری کنگاوری، ۱۳۹۹: ۱۷۶). در این میان

راه‌پیمایی عظیم اربعین؛ نشان‌دهنده اوج گرفتن همین تفکر مبارزه در راه خدا و در راه اسلام و آمادگی عمومی و همگانی در این راه است (۱۳۹۶/۰۸/۲۲). در نتیجه کارزار میان جبهه حسینی و جبهه یزیدی تمام‌نشدنی است؛ این کارزار ادامه دارد (۱۴۰۳/۰۶/۰۴). با این توضیح؛ اربعین یعنی میعاد شیعیان در یک کنگره بین‌المللی، جهانی. در این سرزمین پیروان تشیع باید دست برادری و پیمان وفاداری هرچه بیشتر ببندند (۱۳۵۲/۱۲/۲۴). بدین ترتیب، اربعین به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های ژئوکالچر شیعه محسوب می‌شود. به این نحو که راه‌پیمایی اربعین یکی از نمودهای بارز تحرک شیعه از جغرافیای سخت سرزمینی به جغرافیای نرم باورهای شیعیان بوده و پیوند این دو مهم است (متقی و ملاحسینی اردکانی، ۱۳۹۹: ۱۱۰). در چنین روندی، عمق‌بخشی دیپلماسی نهضتی نقش مهمی در نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی و مقاومت اسلامی از طریق گفتمان‌سازی، جریان‌سازی و جنبش‌سازی خواهد داشت. تلاش در جهت تقویت و تحرک امت اسلامی و افکار عمومی جهان در تقابل با ظلم و نظام سلطه جهانی در راستای تحقق عدالت و صلح جهانی از کارویژه‌های دیپلماسی گفتمانی اربعین از مجاری دیپلماسی نهضتی است.

۳-۴. دیپلماسی فرهنگی

انتقال فرهنگ، تمدن و ارزش‌های هر نظام سیاسی در شکل‌دهی فضای اندیشه جهانی و افکار عمومی و روابط فرهنگی بین‌المللی تأثیرگذار هستند. درس‌نامه و سیره تربیتی برگرفته از فرهنگ عاشورا و جریان عاشورا، نقش مهمی در تقویت باورها و ارزش‌های دینی - تربیتی افراد جامعه و به‌طور خاص در میان شیعیان ایجاد می‌نماید. چنانچه در این ابرویداد مذهبی، مؤلفه حقیقت باطنی گردشگر به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های ادراک معنوی، وی را به فطرت خدایی و خلیفه الهی نزدیک‌تر نموده و صفات تعالی و کمال‌گرایانه انسان را تداعی می‌بخشد (شهرابی فراهانی، ۱۴۰۰: ۴۲). اگر دیپلماسی را به فن ترسیم و ارائه تصویر صحیح از خود برای دیگری و دیپلماسی فرهنگی را به استفاده از عناصر فرهنگی برای ارائه تصویر صحیح تعریف کنیم؛ آن‌گاه دیپلماسی فرهنگی زیارت اربعین عبارت است از: استفاده از عناصر فرهنگی در ارائه تصویر صحیح از زیارت اربعین به مردم جهان (غیائی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۳۴). بر این مبنا، منظور از دیپلماسی فرهنگی، تلاش برای درک، مطلع ساختن، مشارکت‌دادن و تأثیرگذار کردن بر فرهنگ مردم دیگر کشورها است. دیپلماسی فرهنگی نمونه بارز اعمال قدرت نرم است (عمرانی، ۱۴۰۱: ۱۶). در ایمان

ابراهیمی، دین از دو رکن اساسی باورها و اعمال تشکیل می‌شود که بین جنبه نظری دین و جنبه عملی ارتباط دوسویه‌ای وجود دارد. در این میان، مراسم و مناسک وسیله‌ای متناسب برای رسیدن به هدف اصلی دین است (افراخته و نوروزی، ۱۳۹۹: ۳۳). چنانچه رهبر معظم انقلاب فرمودند: «راه پیمایی مراسم روز اربعین یک نمونه از این ارتباط دوستانه است؛ به گونه‌ای که مردم عراق در پذیرایی از زائران ایرانی، از انفاق و محبت و ارادت چیزی کم نمی‌گذارند. مسئولان دو کشور ایران و عراق، باید از این فضا و فرصت برای منافع دو کشور بیشترین استفاده را بکنند» (۱۳۹۴/۰۹/۰۳). گردشگری به‌عنوان مقوله‌ای مؤثر در پایداری صلح و اساساً پدیده زمان صلح نگریسته می‌شود. در این میان، زیارت یکی از اشکال این ارتباطات به شمار می‌رود که به دلیل مردمی بودن، زمینه‌ساز گسترش ارتباطات و مبادله‌های فکری و فرهنگی است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۸۲). به‌واقع پیام عاشورا در چهارچوب دیپلماسی فرهنگی اربعین، دارای بازتاب بین‌المللی است که با مخاطب قراردادن عموم ملت‌ها و محرومان جهان و تأکید بر فرهنگ اسلام ناب محمدی و سیره اهل‌بیت (ع)، نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی را پایه‌گذاری می‌نماید. بدین جهت که منطق حسین بن علی (ع)، منطق دفاع از حق، منطق ایستادگی در مقابل ظلم، طغیان، گمراهی و استکبار است (۱۳۹۸/۰۶/۲۷). بنابراین باید حقایق را با منطق قوی، سخن متین و عقلانیت کامل، همراه با زینت عاطفه و عواطف انسانی و به کارگیری اخلاق منتشر کرد. میدان تبیین و افشاگری، یعنی راهی که زینب کبری (س) در این چهل روز انجام داد (۱۴۰۰/۰۷/۰۵) که از ظرفیت شناختی و زیربنایی در جهت‌بخشی و هدایت‌گری رفتار امت اسلامی در ابعاد پیشنی، گرایشی و کنشی برخوردار است؛ که در آن تلاش و کوشش از پیش طراحی شده و سازمان‌یافته برای تأثیرگذاری بر «تصدیق»ها و «شهود»های سایر ملت‌ها از طریق تلاش خود مخاطب به‌منظور «تعالی» خود و امت که هدف از آن تعامل قلبی و معنوی با مخاطبین است، حاصل می‌گردد (دهقانی فیروزآبادی و سروش، ۱۳۹۲: ۱۴). راه پیمایی اربعین ضمن طرح مجدد اثرگذاری دین در عرصه اجتماع، به خط فکری جدایی دین از سیاست پایان داد و همچنین با تقویت باورها و اعتقادات دینی به بازسازی هویت دینی - اسلامی انقلاب کمک فراوان کرده است (حیدری و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۴). در این میان تفکر و تأمل در جهت حرکت امام حسین (ع) ضروری است. مکتب عاشورا و نهضت حسینی منشأ و مرجعیت انقلاب‌های آزادی‌خواهان جهان است که همه

آزادگان عالم باید از او درس بگیرند (۱۳۹۸/۰۷/۲۱). براین اساس، انگاره‌های موجود در دیپلماسی فرهنگی اربعین، روشی تازه برای تأثیرگذاری بر هویت، گفتمان و کنش‌های امت اسلامی و جبهه مقاومت است که بر ماهیت ایدئولوژیک و عمق استراتژیک آن می‌افزاید.

۳-۵. دیپلماسی رسانه‌ای

اربعین حسینی به‌مثابه رسانه جهانی، از عوامل تأثیرگذار تبلیغی بر افکار عمومی جهان اسلام در فرایند انتقال اطلاعات در عرصه جهاد تبیین است. در بررسی دیپلماسی رسانه چهار عامل مؤثر را برشمرده‌اند که عبارت‌اند از: انگیزش، آگاهی، عمل و نتایج. این توان، امروزه به‌عنوان توان استراتژیک - دیپلماتیک در نظر گرفته می‌شود (کوهی نصرآبادی و واحدی، ۱۳۹۹: ۹). رسانه‌ها به دلیل توانایی آن‌ها در تبدیل واقعیت‌های سیاسی به داستان‌های خبری، می‌توانند تأثیر مستقلمی بر فرایندهای سیاسی داشته باشند (اسکندری نسب، ۱۴۰۲: ۱۶۶). همچنین رسانه‌ها بر شناخت و درک عموم از جهان تأثیر می‌گذارند؛ زیرا رسانه‌ها واسطه و میانجی بین آگاهی‌های فردی و ساختارهای گسترده‌تر اجتماعی و سازنده معنا هستند. رسانه‌ها بر ساخت اجتماعی واقعیت تأثیر می‌گذارند. براین اساس، بازنمایی، ساخت رسانه‌ای واقعیت است (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۲). چنانچه به تعبیر رهبر معظم انقلاب؛ اربعین اول، رسانه پُر قدرت عاشورا است. از روز عاشورا تا روز اربعین چهل روز فرمانروایی منطق حق در میان دنیای ظلمانی حاکمیت بنی امیه و سفیانی‌ها بود. رسانه حقیقی یعنی فریاد زینب کبری، فریاد حضرت سجاد... امروز هم در دنیای پیچیده پر تبلیغات و پُریاهویی که بر بشریت حاکم است، این حرکت اربعین، یک فریاد رسا و یک رسانه بی‌همتا است (۱۳۹۸/۰۷/۲۱). با ورود پیاده‌روی اربعین به فضای مجازی، مختصات این پدیده تغییر کرده و همچون سایر پدیده‌هایی که حیات مجازی می‌یابد، دارای ابعاد تازه‌ای چون سیالیت، فرازمانی، فرامکانی، فراگیری و تشدید واقعیت می‌گردد و این خصوصیات تنها بر پیاده‌روی به‌مثابه یک متن مترتب است (موحد و همکاران، ۱۳۹۹: ۴). از این منظر، رسانه‌ای‌سازی آیین اربعین نمایانگر عرصه دیپلماسی گفتمانی نهضت حسینی در ارتباطات و رویکرد آئینی است. همچنین زیارت اربعین را می‌توان مراسم ارزش‌ها و الگوها توصیف کرد؛ از این حیث یکی از مؤثرترین شیوه‌هایی که افراد با کاربرد آن می‌توانند درک دینی خود را به‌صورت نمادین و مستمر توسعه، تأیید و انتقال دهند، رسانه چندمنظوره آیین است (بیات و قاسمی، ۱۳۹۹: ۴۷). آنچه به نظر ضروری می‌رسد شناسایی و

بازنمایی ظرفیت‌های موجود در رسانه جهانی اربعین است که حقایق اسلام ناب از دریچه آن به گیرنده منتقل می‌شود. در اندیشه رهبر معظم انقلاب، اربعین به‌مثابه یک رسانه ارتباطی متقن و عاری از هرگونه تحریف، منشأ تحولات عظیم و روشنگری در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را پدید آورده است. کنشگری و بیداری اسلامی، همبستگی و اتحاد اسلامی، حل بحران‌ها، ظلم‌ستیزی بین‌المللی و حمایت از مظلوم و صدای مظلومیت، ماهیت دیپلماسی اربعین است که توانست الهام‌بخش ائتلاف عظیمی از نیروهای مقاومت بین‌المللی گردد. در تحلیل رسانه-ای اربعین، صفات شناختی یا ذاتی در اندیشه حسینی و صفات عاطفی یا ارزشی در حماسه حسینی بازنمایی می‌گردد. چنانچه رهبر معظم انقلاب فرمودند؛ اربعین در حادثه کربلا یک شروع و یک آغاز بود. خطبه‌ها و افشاگری‌ها و حقیقت‌گوئی‌های حضرت زینب (س) و امام سجاد (ع) مثل یک رسانه پر قدرت، فکر و حادثه و هدف و جهت‌گیری را در محدوده وسیعی منتشر نمود (۱۳۸۷/۱۱/۲۸). در این میان، نقطه عطف اغلب راه‌پیمایان اربعین، کوله نوشته‌های زائران است که هر متن، شعار، پرچم و تصویر دارای تحلیل نشانه‌شناختی برای انتقال پیام به‌مثابه «رسانه سیار» است. برخی از این شعارها: «لیک یا مهدی (عج)»، «من الغریب الی الحیب»، «لیک یا حسین (ع)»، «به نیابت از حاج قاسم و شهدای مدافع حرم»، «کربلا طریق الاقصی»، «مرگ بر اسرائیل»، «نُصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ»، «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» در مقام کنشگر فعال اجتماعی از ارزش اطلاعاتی، معنای بازنمودی از ملیت‌های مختلف و معنای تعاملی از تصویر نشان‌دهنده و فراخواننده برخوردار است.

بنابراین، عنصر اصلی در انعکاس معنادار جریان‌ها، تصویرسازی و انگاره‌سازی است که با ایجاد طرح‌واره و تصاویر در اذهان مخاطبان بر قضاوت آنان در زمینه جریان‌های جامعه پرتوافکنی می‌کند. بدین ترتیب، اربعین حسینی به‌مثابه رسانه جهانی در اندیشه رهبر معظم انقلاب، با توجه به توان تعلیمی، تثبیتی و اقناعی، نقش مهمی در گفتمان‌سازی، برجسته‌سازی، هنجارسازی و نمادسازی از جریان نهضت حسینی، مقاومت اسلامی و آینده‌سازی تمدن نوین اسلامی دارد (صادق‌زاده، ۱۴۰۳: ۳۸). بنابراین بازشناسی، بسترسازی، مستندسازی و شبکه‌سازی بر اساس کلام و سیره امام حسین (ع)، وحدت‌آفرین و برای بازتولید نمادین زبان سیاسی مقاومت اسلامی، امنیت‌آفرین خواهد بود. همان‌گونه که رهبر انقلاب در توضیح: «إِنِّي سَلِمْتُ لِمَنْ سَأَلَكُمْ وَ حَرَبْتُ لِمَنْ حَارَبَكُمْ»

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»، فرمودند: «این جنگ اشکال مختلفی دارد، اما در همه احوال هست» (۱۴۰۳/۰۶/۰۴).

۳-۶. دیپلماسی عمومی

در تبیین جایگاه و ابعاد راه‌پیمایی اربعین، علاوه بر ارتباطات فرهنگی - سیاسی که در سطح دوجانبه میان دولت‌های ایران و عراق مطرح است، پیاده‌روی اربعین، تجلی دیپلماسی عمومی در قدرت نرم و وزن ژئوپلیتیکی شیعیان منطقه، اجتماع جمع‌کنی از پیروان مذاهب اسلامی و میعادگاه آزادگان و آزادی‌خواهان جهان است. این بعد از دیپلماسی به دلیل فراگیری، قدرت نفوذ، عمق تأثیر، نرم‌افزاری بودن و نیز به کارگیری وسیع، مداوم و برنامه‌ریزی شده، غیرمستقیم و به شدت تأثیرگذار به ابزاری قدرتمند برای تغییر افکار عمومی جهانی تبدیل شده است (بشیر، ۱۳۹۵: ۱۱۳). چنانچه رهبر معظم انقلاب فرمودند: «شیعه یک جمع متفرقی بود؛ اما یک روح در این کالبد متفرق و در این اجزای متشتت در جریان است؛ رشته اطاعت و فرمان‌بری از مرکزیت تشیع، از رهبری عالی تشیع یعنی امام (۱۳۵۲/۱۲/۲۴). در واقع مناسک، وجدان اخلاقی فرد و اجتماع، رابطه فرد با گذشته و وابستگی او به اجتماع را در بستری از ایمان مناسکی ایجاد می‌کنند. مهم‌ترین مخاطب مناسک درون افراد است (رحمانی، ۱۳۹۵: ۴۶). در این میان، عنصر قدرت نرم در ساختار دیپلماسی عمومی، نقش مهمی در گفتمان‌سازی، اقتناع‌بخشی، جریان‌سازی و هدایت افکار عمومی ایجاد می‌نماید و این به‌عنوان یک مزیت دیپلماسی گفتمانی و هنجاری در حوزه قدرت نرم است. اربعین حسینی به‌عنوان یکی از منابع تولید قدرت نرم، ریشه در فرهنگ و سیره حسینی دارد که به‌نوعی تداعی تعامل سیاست، شجاعت، فرهنگ، عقلانیت، معنویت و شهادت است. ماهیت مردمی بودن پیاده‌روی اربعین، جلوه‌ای از رزمایش امت اسلامی و قدرت‌نمایی تمدن نوین اسلامی است. به تعبیر رهبر معظم انقلاب «حب‌الحسین یجمعنا»، حقیقتاً این جور است؛ حسین اجتماع عظیمی را درست می‌کند (۱۳۹۸/۰۷/۲۱). به‌واقع اربعین، محور وحدت و اخوت میان مردم ایران و عراق، خیمه جهانی ظلم‌ستیزی و مقاومت آگاهانه است. از این رو، راه‌پیمایی جمعی در روز اربعین به‌مثابه یک مناسک به معنای مفهوم‌پردازی آن به‌مثابه یک هسته فرهنگی - دینی است که می‌تواند هم از منظر کارکردی؛ در ایجاد و پیوند اجتماع دینی تحلیل شود و هم از منظر تفسیری و با تمرکز بر معانی که حول این کردار تولید، مصرف و بازتولید می‌شود و هم می‌-

تواند به مثابه یک فرایند دیالکتیکی و از منظر امکان‌هایی تحلیل شود که برای تغییر ساختارها و موقعیت افراد در آن‌ها ایجاد می‌کند (ذکایی و اسلامی، ۱۳۹۹: ۸). به گونه‌ای که شیعیان برای اولین بار توانسته‌اند یک آیین بزرگ فراملی در یک دوره زمانی مشخص و با حضور زائرانی از کشورهای مختلف داشته باشند. این آیین مهم‌ترین اجتماع میان‌فرهنگی و بین‌المللی شیعی در تاریخ این مذهب است (رحمانی، ۱۴۰۱: ۵۶). نظر به آن که شرایط و زمینه‌های لازم برای تقویت گفتمان هلال شیعی از رهگذر مناسکی چون راه‌پیمایی اربعین حسینی و فرهنگ زیارت با توجه به استقبال جهان اسلام فراهم است، اربعین حسینی در قالب "نظریه پخش" در میان ملت‌ها و دولت‌های اسلامی قابل تسری است (گل محمدی و متقی، ۱۴۰۱: ۴۳). بنابراین اربعین حسینی، تبلور فرهنگ حسینی در قدرت سیاسی و قدرت اجتماعی را به نمایش می‌گذارد و یکی از منابع قدرت نرم حسینیان علیه یزیدیان زمانه است. به‌واقع اربعین، فرصتی برای احیای گفتمان مقاومت حسینی در عصر جدید است. به فرموده رهبر معظم انقلاب، در کالبد شیعه تپش روز عاشورا مشهود است؛ شیعه هر جا که هست دنباله‌رو عاشورای حسین (ع) است (۱۳۵۲/۱۲/۲۴). از منظری دیگر، راه‌پیمایی اربعین، نقطه اتصال دیپلماسی عمومی و دیپلماسی گردشگری است که در آن گردشگری، مردم، سیاست داخلی و خارجی، فرهنگ و میراث به‌عنوان یکی از معیارهای سنجش قدرت نرم نمایان می‌گردد (شیخ‌الاسلامی و شمس‌آبادی، ۱۳۹۶: ۱۵۴). بنابراین تأثیرات سیاسی حرکت اربعین حسینی در جهانی شدن فرهنگ حسینی، تحولات بین‌المللی و منطقه‌ای جهان اسلام اثرگذار است. همان‌گونه که رهبر انقلاب فرمودند: «اربعین جهانی شد و جهانی‌تر هم خواهد شد؛ این خون حسین بن علی است که بعد از ۱۴۰۰ سال دارد می‌جوشد و روزه‌روز تازه‌تر می‌شود، روزه‌روز زنده‌تر می‌شود» (۱۳۹۸/۰۶/۲۷). اربعین فرصتی برای به‌کارگیری دیپلماسی عمومی در جهت ارتباط بین زائران با ملیت‌های مختلف با یکدیگر را فراهم و مستحکم می‌نماید و گفت‌وگوی معنادار در یک محیط شبکه‌ای و در یک نقطه فصل مشترک "یا لثارات الحسین" و "لا تظلمونَ ولا تظلمونَ"؛ بازنمایی می‌کند.

نتیجه

عاشورا و نهضت حسینی دارای اصول و اهداف راهبردی است. پیاده‌روی اربعین از ظرفیت مناسبی در جهت ادراک این پیام‌ها و آرمان‌ها برخوردار است. در این میان، دیپلماسی گفتمانی اربعین با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب نقش مؤثری در تبیین، تعمیق و تداوم فرهنگ حسینی برای امت اسلامی و سایر انسان‌های عدالت‌خواه دارد. اربعین حسینی به‌مثابه قدرت نرم در فرهنگ سیاسی شیعه تبلور یافته است. این جنبش اسلامی - اجتماعی دارای یک ساختار نظام‌مند و منسجم از اصول، اهداف و راهبردهایی است که علاوه بر وجوه ممتاز معنوی (زیارت اربعین)، واجد پیام‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی از اسلام ناب محمدی است. یکی از راه‌های بررسی و تحلیل محتوای این پیام و رویداد به‌عنوان بزرگ‌ترین اجتماع انسانی - جهانی، مطالعه آن در چهارچوب دیپلماسی گفتمانی است. دیپلماسی گفتمانی نقش مهمی در بازنمایی و تبیین نهضت عاشورا، حماسه حسینی و بازآفرینی هویت فرهنگی - سیاسی شیعیان دارد. با بررسی اندیشه و بیانات رهبر معظم انقلاب در توانش ارتباطی اربعین و دیپلماسی گفتمانی؛ شش توانش راهبردی متشکل از دیپلماسی بیداری، دیپلماسی وحدت، دیپلماسی نهضتی، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی عمومی احصاء گردید که هر یک برابندی از سازه‌های هویتی، نمادین، معنا‌ساز، فراگیر و تمایزبخش ظرفیت همایش عظیم اربعین در عرصه جهانی شدن فرهنگ حسینی است. به‌واقع دیپلماسی گفتمانی اربعین دارای کارکردهای فراگیر در ارتباطات میان‌فردی و ارتباطات جمعی رسمی، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی در سطح بازیگران ملی و فراملی و ظهور کنش‌گران جدید در عرصه بین‌الملل می‌باشد. بازتاب منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای پیاده‌روی اربعین بیانگر پیوند فرهنگی میان ایران و عراق در توسعه امنیت پایدار، گسترش جریان مقاومت، هم‌گرایی تمدنی، تحکیم وحدت اسلامی، ایستادگی در برابر ظلم و جهانی‌سازی ژئوپلیتیک شیعه در یک جامعه مشترک فراملی است. براین اساس، مدل نظری دیپلماسی گفتمانی اربعین می‌تواند بستری مناسب برای تبیین اهداف قیام امام حسین (ع) در راستای تحقق بخشیدن به نقشه راه جهانی شدن فرهنگ حسینی با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری باشد.

فهرست منابع

Holy Quran

- Ajili, Hadi (2010). Formulation of Islamic discourse in international relations, first edition, Tehran: Imam Sadiq University Press.
- Afarakhta, Abdul Hamid; Norouzi, Zahra (2020). "Effectiveness of Rituals and Rituals on the Soft Power of the Islamic Revolution of Iran (with an emphasis on Ashura culture)", The approach of the Islamic Revolution Quarterly, Year 14, No. 50, pp. 23-44.
- Emami, Seyed Majid; Ghayasi, Hadi (2017). "Civilizational convergence through the ministry; With an emphasis on Arbaeen Pilgrimage Walk", two quarterly of Religious Journals and Cultural Policy, No. 9, pp. 127-148.
- Afzali Group, Ruhollah; Piroznia, Mohammad; Emami, Mustafa (2024). "Effects of the Arbaeen gathering in the fight against global terrorism", Jurisprudence and Law Quarterly, Year 4, Number 1, Series 5, pp. 21-31.
- Esfandiari, Muhammad (2021). The Truth of Ashura: From the Ashura of Hossein (PBUH) to the distortions of Ashura, fifth edition, Tehran: Nei Publishing.
- Eskandari Origin, Muhammad (2023). "Principle of politics-media-politics: presenting a more comprehensive approach in political communication", Contemporary Iranian Government Studies Quarterly, 9th year, 3rd issue, pp. 145-182.
- Bashir, Hassan (2016). Discursive Diplomacy: The Interaction of Politics, Culture and Communication, First Edition, Tehran: Imam Sadegh University Press.
- Bashir, Hassan (2013). Theoretical foundations of Islamic awakening from the perspective of Imam Khomeini (RA) and Ayatollah Khamenei, first edition, Tehran: Imam Sadiq University Publications (AS).
- Bagheri Deh Abadi, Alireza; Farhangi, Ali Akbar; Soltanifar, Mohammad; Mazaheri, Afsana (2016). "The position of ritual communication in order to promote development discourse in Iran", Strategy quarterly, No. 81, Year 25, pp. 27-60.
- Bayat, Qudsi; Ghasemi, Marzieh (2020). "Ritual communication in virtual space: Representation of Hosseini's Arbaeen walk on BBC Persian website", Iranian Cultural Research Quarterly, Volume 13, Number 2, Series 50, pp. 37-65.
- Hosseini, Seyyed Mohammad; Hajizadeh, Mohsen; Firozabadian, Mehdi (2020). "On Arbaeen as an Islamic human right and its capacity to realize peace", two scientific quarterly journals of Islamic human rights studies, 9th volume, 19th issue, pp. 275-292.
- Heydari, Nusratullah; Ezzati, Yunus; Fallahi, Sarah (2022). "The role and position of the Arbaeen procession on the soft power of the Islamic Republic of Iran", the scientific quarterly of soft power studies, year 12, number one (28 series), pp. 7-33.
- Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal; Ali Soroush (2013). "Levels of Public Diplomacy in the Political Thought of Imam Khomeini (RA)", Scientific-Research Quarterly of the Islamic Revolution Research Journal, second year, number 7, pp. 1-17.
- The Office of Preservation and Publication of the Works of Ayatollah Ali Khamenei; (<http://farsi.khamenei.ir>) .
- Zakai, Mohammad Saeed; Islamic, Ruhollah (2020). "Media Representation of Arbaeen Pilgrimage Rituals in Iran; 1392 to 1396", Iranian Cultural Research Quarterly, Volume 13, Number 2, Series 50, pp. 1-36.
- Rahmani, Jabar (2022). "Arbaeen Pilgrimage Walk: From Utopia and Ideology to Heterotopia", Iranian Journal of Social Studies, 16th Volume, Number 4, pp. 55-76.

- Rahmani, Jabar (2016). Changes in Muharram mourning rituals: Anthropology of Muharram mourning rituals, second edition, Tehran, Tisa Press.
- Saidi, Ruhol Amin (2024). "Arba'in rites and ideas for transnational common society; A cosmopolitan-patriotic approach", Cultural Diplomacy Research Journal, first year, No.1, pp. 31-50.
- Sharifi, Seyed Mehdi; Labafi, Samia; Radmanesh, Spring; Miyahi, Rahman (2019). "Presenting the model of national media news management in virtual space with the approach of ritual communication", Interdisciplinary Journal of Communication and Media, Volume 2, Number 4, pp. 11-30.
- Shahrabi Farahani, Mahdia (2021). "human's spiritual awareness of the religious mega-event of Hosseini's Arbaeen", two scientific-research quarterly journals of Islam and Social Sciences, Q13, Q25, pp. 33-53.
- Sheikh Al-Islami, Mohammad Hassan; Shamsabadi, Ali (2017). "What is Pilgrimage Diplomacy and Iran's Capacities", International Political Research Quarterly, Islamic Azad University, Shahreza Branch, No. 31, pp. 166-141.
- Sadeghzadeh, Mohammad Ali (2024). "Arbaeen Hosseini as a global media with an emphasis on the view of the Supreme Leader" in the collection of articles of the third international conference on Hosseini's knowledge and mission (global works of Hosseini's culture and rituals), first volume, Middle Euphrates University - Arbaeen Cultural Headquarters (Cultural and Educational Committee of Iran and Iraq).
- Abdi-Jaafari, Hassan; Taslimi, Mohammad Saeed; Faqih, Abul Hassan; Sheikh Zadeh, Mohammad (2011). "Subject analysis and Subjects network: a simple and efficient method to explain the patterns in qualitative data", Strategic Management Thought Quarterly, 5th year, 2nd issue, serial number 10, pp. 151-198.
- Imrani, Abu Dhar (2022). "The role of cultural diplomacy with an emphasis on tourism in increasing the political dignity and prestige of the Islamic Republic of Iran", Contemporary Iranian Government Research Quarterly, 8th year, No.3, pp. 11-43.
- Amuqin, Yusuf Zain al-Abidin; Moradi Kalarde, Mohammad Reza; Mahkoui, Hojjat (2022). "Analysis of the theoretical foundations and perspective of influencing factors on the Shia geopolitical regional system in the Middle East", Contemporary Iranian Government Research Quarterly, 8th year, No. 3, pp. 97-127.
- Ghiyashi, Hadi; Borozei, Mohammadreza; Nasiri, Omid (2020). "Cultural Diplomacy of Arbaeen Pilgrimage Walking Ritual; Dimensions and Guideline", two quarterly journals of politics and international relations, volume 4, No. 7, pp. 221-247.
- Ghasemi, Behzad; Shahriari, Bahadur (2022). In the article "Analysis of the effect and consequences of movement diplomacy in the Islamic world and the international arena (with a focus on the discourse of the Islamic Revolution)", Islamic Politics Research Quarterly, 10th year, No. 22, pp. 255-230.
- Qadri Kangavari, Ruholah (2020). "Movement diplomacy and foreign policy of the Islamic Republic of Iran; Road map and upcoming issues", Afaq Security Scientific Journal, 13th year, No. 48, pp. 163-202.
- Kohi Nasrabadi, Mohsen; Vahad, Nastern (2020). "Media diplomacy and the role of virtual social networks", Political Commentary Knowledge Quarterly, second year, number 6, pp. 1-28.
- Gul Mohammadi, Habibullah; Motaghi, Ibrahim (2022). "The role of the Arbaeen procession in Iran's public diplomacy", the scientific-research quarterly of the transcendental policy, year 10, No.38, pp. 27-47.

- Mehdi Zadeh, Seyyed Mohammad (2008). Medias and Representation, first edition, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance, Press and Information Deputy, Office of Media Studies and Development.
- Mirzazadeh, Faramarz (2018). "Political Consequences of the Arbaeen Walking Ritual", Shia Science Quarterly, Year 16, Number 62, pp. 51-76.
- Mohed, Majid; Nik-Najat, Zainab; Deputy, Zahra; Hashempour Sadeghian, Maryam (2020). "Representation of Arbaeen procession in cyberspace: social semiotic analysis of Arbaeen procession photos on Instagram", two scientific quarterly journals of religion and communication, 27th year, No. 2, serial 58, pp. 411-445.
- Motaghi, Afshin; Mollahosseini Ardakani, Reza (2020). "Explicating the position and role of Arbaeen in promoting the geopolitical prestige of Shiism", the quarterly journal of new attitudes in human geography, 12th year, No 3, pp. 112-93.

